

Лагнюк О. М.,
аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті визначено поняття «кадрове забезпечення судової влади щодо забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції», проаналізовано норми вітчизняного законодавства, виявлено недоліки правового регулювання кадрового забезпечення судів загальної юрисдикції, розроблено науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Ключові слова: суд, судді, кадрове забезпечення, формування суддівського корпусу.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку судової системи України, забезпечення незалежності судів, суддів, захист від втручання в їхню діяльність, зміцнення організаційної єдності функціонування органів судової влади й формування суддівського корпусу зумовлюють необхідність дослідження процедури кадрового забезпечення судів загальної юрисдикції та її впливу на ефективність роботи судової влади загалом.

У різні роки окремим питанням кадрового забезпечення судів загальної юрисдикції України приділяли увагу такі науковці: М.Й. Вільгушинський, Т.С. Кагановська, А.М. Ключко, В.М. Колпаков, О.В. Краснораров, Р.О. Куйбіда, Ю.Д. Кунєв, М.Г. Мельник, В.В. Онопенко, П.П. Пилипчук, І.Л. Самсін, О.В. Ульяновська, Н.Г. Шукліна та ін. Проте ця проблема не становила предмету комплексного наукового дослідження.

Мета статті полягає в аналізі процедури кадрового забезпечення судової влади щодо забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, визначенні цього поняття, виявленні недоліків правового регулювання й розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У чинному законодавстві України відсутнє поняття «кадрове забезпечення», що породжує дискусію щодо розуміння змісту цього терміна. У зв'язку з цим у науковій літературі словосполучення «кадрове забезпечення» тлумачиться по-різному.

Так, А.М. Ключко у своєму дисертаційному дослідженні дійшов висновку, що кадрове забезпечення – це нормативно закріплена та цілеспрямована діяльність спеціально уповноважених державних органів (посадових осіб) щодо професійної орієнтації, прогнозування і планування кадрових потреб, відбору, підготовки, розстановки й вивільнення персоналу [1, с. 160].

В.М. Колпаков, досліджуючи поняття «кадрове забезпечення системи професійної освіти», стверджує, що під ним треба розуміти необхідний кількісний і якісний склад її працівників (персоналу). Потреба в цьому складі визначається кадровою стратегією відповідної системи, передбаченою кадровою політикою держави [2, с. 1, 12].

Ю.Д. Кунєв, даючи визначення словосполучення «кадрове забезпечення митної служби», зазначає, що кадрове забезпечення – це специфічний різновид управлінської діяльності щодо забезпечення органів і підрозділів необхідним контингентом осіб, які відповідають певним вимогам, застосування науково обґрунтованих методів добору, розстановки, навчан-

ня, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу [3].

У своїй монографії, присвяченій характеристиці правових і організаційних засад кадрового забезпечення державного управління в Україні, Т.С. Кагановська виокремила основні напрями кадрового забезпечення:

1) формування високопрофесійного та компетентного корпусу державних службовців, що пов'язується з розвитком і підвищенням соціального потенціалу всієї державної служби загалом (розробка й реалізація кадрової політики; формування системи суб'єктів, здатних її реалізовувати; розробка наукової та нормативної бази кадрового забезпечення; упровадження сучасних технологій управління людськими ресурсами тощо);

2) підвищення потенціалу й розширення можливостей як усього персоналу органів державної влади, так і конкретного державного службовця, а також забезпечення успішного використання ними власних здібностей для реалізації загальнодержавних цілей (удосконалення діяльності з добору й розстановки кадрів, їх просування по службі; безпосередня робота з персоналом органів державної влади, підприємств, установ та організацій; удосконалення діяльності осіб, на яких безпосередньо покладено кадрове забезпечення) [4, с. 197].

За тлумаченням О.В. Ульяновської, кадрове забезпечення діяльності судів – це система взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, урегульована нормами адміністративно-процесуального права; послідовна, цілеспрямована діяльність, що спрямовує та контролює роботу судів щодо дотримання якісних властивостей і характеристик, якими визначається здатність реалізовувати кадрову політику з прогнозування та планування добору, розстановки кадрів, підвищення їхньої кваліфікації й кар'єрного зростання, а також оцінювання діяльності суддів щодо дотримання прав і свобод людини та громадянина. Система якісного кадрового забезпечення роботи судів складається з таких підсистем: 1) якісне кадрове забезпечення осіб, які здійснюють добір кадрів на посаду судді; 2) якісне кадрове забезпечення безпосередньо суддів; 3) якісне кадрове забезпечення апарату суду [5, с. 12].

На думку колишнього члена Вищої комісії Конституційного Суду України М.Г. Мельника, під кадровим забезпеченням діяльності судів доцільно вважати сукупність процедур, пов'язаних із гарантуванням реалізації вимоги професійності персоналу судів, зокрема суддів, працівників апарату судів тощо. Окрім того, науковець наголошує на доцільності формування родової категорії «кадрове забезпечення діяльності судів» і її уточненні у видових категоріях, що стосуються кадрового забезпечення формування й функціонування окремих представників органів судової гілки влади. До таких видових категорій належать «кадрове забезпечення формування та функціонування суддівського корпусу судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України», «кадрове забезпечення діяльності апарату суду», «кадрове забезпечення формування корпусу народних засідателів», «кадрове забезпечення формування корпусу

су присяжних», «кадрове забезпечення діяльності Вищої ради юстиції» тощо [6, с. 11–12].

О.В. Краснобаров вважає, що кадрове забезпечення діяльності судів є складним комплексом організаційно-правових заходів, пов'язаних із добором і перевіркою кандидатів, їх навчанням, проведенням кваліфікаційних іспитів, рекомендацією на призначення на посаду судді [7, с. 109].

Узагальнюючи різні трактування, можна дати таке визначення словосполучення «кадрове забезпечення» – цілеспрямована діяльність спеціально уповноважених суб'єктів щодо прогнозування і планування кадрових потреб, а також відбору, навчання, виховання та вивільнення кадрів.

Враховуючи викладене, під кадровим забезпеченням судів загальної юрисдикції слід розуміти нормативно врегульовану діяльність усіх гілок державної влади щодо комплектування судів необхідною кількістю професійних працівників, які відповідають установленим вимогам, здійснення їх ефективного добору, призначення, навчання, виховання, використання, вивільнення й вирішення інших питань проходження державної служби.

Чинним законодавством України визначено чітку систему органів і посадових осіб, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у формуванні кадрового складу судів загальної юрисдикції.

Так, відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», кадрове забезпечення судів загальної юрисдикції здійснюють Президент України, Верховна Рада України, Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Пленум Верховного Суду України, голова місцевого, апеляційного, Вищого спеціалізованого суду, голова Верховного Суду України, збори суддів, з'їзд суддів України, Рада суддів України, суддя, голова та начальник територіального управління Державної судової адміністрації України, керівники апарату судів загальної юрисдикції, органи місцевого самоврядування [8].

Кожен суб'єкт має свій обсяг повноважень, визначений його статусом, призначенням, «межами» об'єкта регулювання. У своїх діях суб'єкти відносно самостійні й незалежні.

Складність або багатоетапність такого підходу до добору кадрів є цілком виправданими, оскільки для здійснення належного і справедливого правосуддя потрібні висококваліфіковані та професійні особи.

Важливу роль у кадровому забезпеченні судів загальної юрисдикції України відіграють голова суду й керівник апарату суду. З прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» статус керівника апарату суду щодо вирішення кадрових питань підвищився: йому надано право призначати, звільняти та заохочувати працівників апарату суду. Раніше ці повноваження належали голові суду.

Водночас, незважаючи на зменшення обсягу адміністративних повноважень, голова суду залишається головним адміністратором, який представляє суд у відносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами.

Отже, ефективне формування дієвої судової команди в судах загальної юрисдикції, виконання завдань суду, що полягають в організаційному забезпеченні здійснення правосуддя в кримінальних, цивільних, адміністративних та інших судових справах, а також розгляд звернень громадян на умовах і в порядку, передбаченому законодавством України, залежать від конструктивної взаємодії голови суду й керівника апарату суду.

Відповідно до ст. 128 Конституції України, перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснює Президент України. Решту суддів, крім суддів Кон-

ституційного Суду України, обирає Верховна Рада України безстроково в порядку, установленому законом [9].

Разом з цим Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) у своїх висновках не раз вказувала на наявність в Україні випробувального терміну для суддів як на одну з фундаментальних проблем вітчизняної системи їх призначення та звільнення. Водночас європейські стандарти допускають можливість випробувального терміну для суддів у державах з порівняно новими судовими системами, до яких належить і Україна, оскільки в таких країнах може поставати практична необхідність спочатку переконатися в тому, чи суддя насправді може ефективно виконувати свої функції до постійного призначення.

Підкреслюючи необхідність зміни деяких положень Конституції України, Венеціанська комісія у п. 130 висновку CDL-AD(2010)026 від 16 жовтня 2010 р. вказала: «Якщо випробувальний термін вважається справді необхідним, він має бути відносно коротким і становити, приміром, два роки» [10].

У п. 3.3 Європейської хартії про статус суддів зазначено: якщо процедура відбору передбачає випробувальний термін, обов'язково короткий, після умовного призначення на посаду судді, але до затвердження на постійній основі, або якщо найм здійснюється на обмежений термін з можливістю подовження, то рішення про непризначення на постійній основі або про поновлення може бути прийнято тільки незалежним органом, зазначеним у п. 1.3, або за його пропозицією, рекомендацією чи згодою, або на підставі його висновку [11].

Практика багатьох провідних країн світу передбачає призначення судді до досягнення ним офіційного пенсійного віку (безстрокове, довічне призначення або призначення на постійній основі). Так, у конституціях Італії (1947 р.), Іспанії (1978 р.), США (1789 р.), Франції (1958 р.), ФРН (1949 р.) зазначено, що судді є незмінювані. На відміну від Основного Закону України, випробувальний термін в цих країнах не передбачено [12, с. 170].

З огляду на викладене, враховуючи рекомендацію Венеціанської комісії та досвід провідних країн світу, на нашу думку, необхідно внести зміни до ст. 128 Конституції України, відповідно до яких випробувальний строк для суддів має бути скорочено з п'яти до трьох років. Це стало б додатковим фактором гарантування суддівської незалежності й незмінюваності, наблизило б законодавство України до стандартів найрозвинутіших країн світу.

Висновки. З огляду на викладене можна зробити висновки та викласти рекомендації:

1. Кадрове забезпечення судів загальної юрисдикції – це нормативно врегульована діяльність усіх гілок державної влади щодо комплектування судів необхідною кількістю професійних кадрів, які відповідають установленим вимогам, здійснення їх ефективного добору, призначення, навчання, виховання, використання, вивільнення й вирішення інших питань проходження державної служби.

2. У процедурі кадрового забезпечення судів загальної юрисдикції беруть участь представники всіх гілок державної влади. Складність або багатоетапність такого підходу в підборі кадрів є виправданими, оскільки для здійснення належного і справедливого правосуддя потрібні висококваліфіковані та професійні кадри.

3. Для оптимізації випробувального строку для суддів вважається доцільним унесення відповідних змін до Основного Закону України, зокрема ч. 1 ст. 128 Конституції України пропонується викласти в такій редакції: «Перше призначення на посаду професійного судді, строком на три роки, здійснюється

Президентом України. Усі інші судді, крім суддів Конституційного Суду України, обираються Верховною Радою України безстроково в порядку, установленому законом».

Література:

1. Ключко А.М. Кадрове забезпечення органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади організації і функціонування : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 / А.М. Ключко. – Харків, 2012. – 467 с.
2. Колпаков В.М. Концептуально-понятійні основи кадрового забезпечення системи професійної освіти / В.М. Колпаков // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 4. – С. 1–12.
3. Кунев Ю.Д. Управління в митній службі / Ю.Д. Кунев // Веб-сайт «Online бібліотека» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://readbookz.com/pbooks/book-10/ua/chapter-697/>.
4. Кагановська Т.С. Кадрове забезпечення державного управління в Україні : [монографія] / Т.С. Кагановська. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – 330 с.
5. Ульяновська О.В. До питання про сутність якісного кадрового забезпечення діяльності судів / О.В. Ульяновська // Митна справа. – 2014. – №1 (91). – Частина 2. – Книга 2. – С. 8–13.
6. Мельник М.Г. Зміст категорії «кадрове забезпечення» щодо діяльності судів: теоретичні підходи до визначення / М.Г. Мельник // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 2 (6). – С. 6–13.
7. Краснобаров О.В. Адміністративно-правові засади діяльності державної судової адміністрації України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О.В. Краснобаров. – Харків, 2010. – 209 с.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 року № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, № 43, № 44–45. – Ст. 529.
9. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – Ст. 44.
10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів» від 04 липня 2013 року № 2522а // Веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=47765&pf35401=269510>.
11. Європейська хартія про статус суддів від 10 липня 1998 року // Веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_236.
12. Рудей В.С. До питання формування суддівського корпусу в судах загальної юрисдикції з урахуванням нових законодавчих ініціатив / В.С. Рудей // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2013. – № 3. – С. 169–172.

Лягнюк О. Н. К вопросу кадрового обеспечения судов общей юрисдикции в Украине

Аннотация. В статье дано определение понятию «кадровое обеспечение судебной власти по обеспечению деятельности судов общей юрисдикции», проанализированы нормы отечественного законодательства, выявлены недостатки правового регулирования кадрового обеспечения судов общей юрисдикции, разработаны научно обоснованные предложения по усовершенствованию действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: суд, судья, кадровое обеспечение, формирование судейского корпуса.

Lagnyuk O. On the issue of staffing of courts of general jurisdiction in Ukraine

Summary. The article gives a definition of “staffing the judiciary to ensure the activities of courts of general jurisdiction”, analyzes the norms of domestic legislation, identifies shortcomings of legal regulation of staffing of courts of general jurisdiction, and scientifically justifies suggestions for improvement of the current legislation of Ukraine.

Key words: court, judge, staffing, formation of the judiciary.